

**ВІДГУК офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Лучик Світлани Дмитрівни
на дисертаційну роботу Цап Світлани Дмитрівни
"Рівень життя сільського населення та організаційно-економічний
механізм його регулювання",
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

1. Актуальність теми дослідження.

Розвиток та добробут будь-якої країни залежить, насамперед, від матеріального становища її населення. В сучасних умовах господарювання рівень життя значної частини населення України суттєво знизився і не відповідає загальновизнаним світовим стандартам. Однією з найгостріших проблем сучасної України є зростання масштабів бідності населення. У 2015 році валовий наявний дохід населення склав 1423 долара, що в 2,4 рази менше, ніж в 2013 році, коли добробут населення досягав свого максимуму за всю новітню історію країни. Падіння реальних доходів домогосподарств, знецінення заощаджень, зростання цін на продовольчі товари, скорочення платоспроможності попиту посилили майнову диференціацію населення.

Сільське населення сіл суттєво поступається міському рівнем доходів. Бідність селян обмежує їх доступ до ресурсів розвитку: якісних послуг з охорони здоров'я та освіти, можливості навчати дітей, а молоді - реалізувати творчий потенціал. Такі тенденції прийняли затяжний характер і провокують соціальний вибух в країні. З огляду на це дисертаційне дослідження Цап С.Д., видається важливим і в теоретичному, і суто практичному аспектах, оскільки обґруntовує практичні рекомендації щодо підвищення рівня життя сільського населення.

Про актуальність дисертації С.Д. Цап свідчить її зв'язок з тематикою наукових робіт ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” за темою: “Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських

структур регіону” (номер державної реєстрації 0111U000875), в процесі виконання якої автором здійснено оцінку показників рівня життя сільського населення та розроблено основні напрями його підвищення.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Зміст дисертаційної роботи С.Д. Цап свідчить, що основні положення, висновки та рекомендації одержані автором в результаті власного наукового дослідження, сформульовані самостійно та повністю відображають особисті здобутки дисертанта.

Сформульовані в дисертації положення, висновки та рекомендації базуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, економіки і економіки праці, наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених проблемам рівня життя населення, соціально-економічного розвитку села, соціального захисту та рівня життя сільського населення. В процесі виконання дисертаційної роботи автором використано інформацію Державної служби статистики України, опрацьовано значний масив нормативно-правових документів, матеріалів, документів ООН, МОП, інших міжнародних організацій.

Достовірність та обґрунтованість теоретико-методичних положень та прикладних розробок, висновків та пропозицій, викладених у дисертаційній роботі, підтверджується доцільною постановкою наукових і практичних завдань, адекватним застосуванням методів наукового пізнання. Ознайомлення з роботою засвідчує, що автором грамотно застосовано загальні та спеціальні наукові методи дослідження, зокрема йдеться про таке: абстрактно-логічний метод – при вивчені теоретичних основ сутності оцінки рівня життя та його складових; порівняльного аналізу та групувань – при оцінці рівня життя сільського населення Івано-Франківської області; монографічний метод – для всебічного й глибокого вивчення рівня життя сільського населення та виявлення причинно-наслідкових зв’язків його

зміни; метод класифікації та типології – для дослідження факторів, які впливають на рівень життя сільського населення; графічний – для наочного зображення зміни економічних явищ у динаміці; системно-функціональний – при створені організаційно-економічного механізму регулювання рівня життя населення на рівні сільської територіальної громади; інтегральний метод – для комплексної оцінки рівня життя сільського населення Івано-Франківської області.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень та висновків дисертаційної роботи С.Д. Цап підтверджується їх апробацією на трьох міжнародних науково-практичних конференціях та публікаціями, серед яких 5 опубліковано у наукових фахових виданнях і 3 є тезами доповідей.

3. Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Дисертаційне дослідження С.Д. Цап містить нові наукові результати, якими обґрунтуються практичні рекомендації щодо удосконалення регулювання рівня життя сільського населення на мікрорівні та його підвищення в специфічних умовах досліджуваного регіону. Серед нових наукових результатів передусім заслуговують на увагу такі:

- розроблено організаційно-економічний механізм регулювання рівня життя населення на рівні сільської територіальної громади, який необхідно розглядати як взаємодію факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, що за допомогою організаційних та економічних важелів впливають на розвиток сільської економіки та сфери послуг; як взаємодію між керівництвом сільськими територіальними громадами і місцевими жителями з метою створення в сільській місцевості комфортного життєвого середовища, розвитку економіки, підвищення рівня життя населення (с.145-149;
- удосконалено критерії виділення внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на рівень життя сільського населення залежно від рівня управління,

які визначають багатогранність та сутність категорії “рівень життя”, а система показників цих факторів є одночасно системою його оцінки (с.35-36, 39-48);

- поглиблено методичні підходи до визначення шляхів підвищення рівня життя сільського населення, які передбачають створення на рівні сільської територіальної громади багатофункціонального сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, що дозволить диверсифікувати сільську економіку, ефективно використовувати вироблену в особистих селянських господарствах продукцію та місцеві ресурси, розширити сферу зайнятості та поліпшити матеріальний добробут селян, поліпшити обслуговування місцевих жителів та туристів, покращити матеріально-технічне забезпечення і обслуговування різних видів діяльності, поліпшити благоустрій території, житлового фонду та об'єктів інфраструктури (с.151-154);

- розширено наукові уявлення про напрями підвищення рівня життя сільського населення в умовах системної кризи та зовнішньої агресії, основними серед яких є завершення зовнішньої агресії; залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки; сприяння зайнятості населення; стимулювання розвитку виробництва; реалізація нових механізмів відновлення виробництва; підвищення рівня соціального спрямування бюджету; боротьба з корупцією та тіньовими доходами; удосконалення системи оплати праці; удосконалення системи соціального захисту населення; підтримання системи місцевих ініціатив сільського населення; розроблення і реалізація програм залучення коштів трудових мігрантів; спрощення отримання соціальних послуг сільським населенням; удосконалення земельного законодавства (с.177-180, 183-184);

- уточнено економічну сутність поняття “рівень життя” сільського населення, під яким слід розуміти складну комплексну соціально-економічну категорію, що включає сукупність кількісних і якісних індикаторів добробуту

та комфортності життєвого середовища і характеризується ступенем забезпечення матеріальних і духовних потреб населення (с. 28-29);

- дісталася подальшого розвитку методика комплексної оцінки економічних та соціальних параметрів рівня життя сільського населення на основі застосування нормативного методу, що дозволяє об'єктивно оцінити сучасний стан матеріального добробуту та комфортності життєвого середовища на селі на основі використання соціальних нормативів (с.53-54, 59-61);

- обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо зростання рівня життя сільського населення за рахунок реалізації проекту будівництва автомобільної дороги с. Ільці – с. Явірник – Державний кордон з Румунією та відкриття пункту пропуску на українсько-румунському кордоні в районі поселень Шибене і Поеніле-де-Суб-Мунте, що призведе до зростання кількості відвідувачів прикордонних регіонів, розвитку туристичної галузі, розширення ринків збути місцевих товарів та послуг, створення додаткових можливостей для започаткування та розвитку бізнесу, появи передумов для розвитку нових видів господарської діяльності, підвищення добробуту місцевого населення (с.158-161, 165-172).

4. Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Сформульовані та обґрунтовані у дисертації С.Д. Цап наукові положення, методологічні та методичні розробки щодо рівня життя сільського населення, а також запропонований організаційно-економічний механізм регулювання рівня життя населення роблять внесок у подальший розвиток теорії і практики соціального розвитку країни та підвищення її добробуту.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені автором підходи до регулювання рівня життя сільського населення на мікрорівні та його підвищення в специфічних умовах

досліджуваного регіону (с.191-193) можуть використовуватись на рівні державних і регіональних органів управління та наукових установ. окремі положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертаційній роботі, знайшли практичне застосування у діяльності: Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка №1218/02-14/116 від 11.11.2014 р.), Рожнятівської районної державної адміністрації (довідка №811/01-029/010 від 11.11.2014 р.).

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в опублікованих роботах автора

Результати наукових досліджень С.Д. Цап, покладені в основу кандидатської дисертації, відображають 8 наукових праць загальним обсягом 2,84 друк. арк., у т.ч. – 5 у наукових фахових виданнях (2,55 друк. арк.) та 3 тезах доповідей (0,35 друк. арк.) з яких автору належить (0,29 друк. арк.). Одноосібних публікацій – 7.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Структура дисертаційної роботи С.Д. Цап за своєю побудовою є традиційною, містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота викладена українською мовою, з дотриманням наукового стилю. Її зміст викладено логічно та послідовно, всі висновки достатньо аргументовані. За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів дослідження та оформленням дисертація С.Д. Цап повністю відповідає встановленим вимогам. Зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Ознайомлення з текстом автoreферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автoreферату відображені основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого автором дослідження. Автoreферат не

містить інформації, якої немає у дисертаційній роботі, ідентично відображає зміст дисертації.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаю за необхідне вказати на окремі недоліки та дискусійні положення.

1. Запропоноване автором трактування поняття «рівень життя сільського населення» (с. 28) практично не визначає особливостей життєвого середовища саме сільського населення, а тому може бути застосовано для будь-якої категорії населення. Слід зауважити, що автор дисертації взагалі у пункті 1.1 не згадує про сільське населення, розкриваючи при цьому економічну сутність категорії «рівень життя сільського населення».

2. Поглиблюючи методику комплексної оцінки параметрів рівня життя сільського населення автор порівнює, групуючи показники оцінки, користуючись системним підходом. При цьому стверджую, що в основу методики оцінки покладено нормативний метод (с. 7) для забезпечення об'єктивності дослідження матеріального добробуту і комфортності життєвого середовища. С цим можна було погодитись при умові, що автор навів би для системи показників, яку він використовував для оцінки рівня життя сільського населення, нормативні значення, наприклад, доповнивши ними табл. 1.4.

3. При здійсненні оцінки сучасного стану рівня життя сільського населення Івано-Франківської області (розділ 2) поза увагою автора залишився екологічний фактор, тобто оцінка екологічного стану сільських територій області, визначення екологічної привабливості місцевості тощо. Вважаю, що потрібно були провести такі дослідження, адже саме екологічну привабливість регіону автор враховує, формулюючи пропозиції щодо розвитку туризму на Івано-Франківщині.

4. Викликає певний сумнів одержані автором показники економічної вигоди від впровадження проекту відкриття міжнародного пункту пропуску

для Верховинського району (табл. 3.3), оскільки в дисертаційній роботі не представлені фактичні дані щодо доходів району, одержані від туристичної галузі у попередні роки. Не розкрита і методика прогнозування, яка використана автором при одержанні даних табл. 3.1-3.4.

5. Висновки до розділів роботи не достатньо систематизовані відповідно до тих завдань, що поставлені в дисертаційній роботі,

Втім, наведені зауваження не мають принципового характеру та не суттєво впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Цап Світлани Дмитрівни «Рівень життя сільського населення та організаційно-економічний механізм його регулювання» є завершеним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення актуального науково-прикладного завдання, спрямованого на розроблення теоретичних, науково-методичних і практичних рекомендацій щодо розробки організаційно-економічного механізму регулювання рівня життя сільського населення та практичних рекомендацій щодо його підвищення.

Дисертація С.Д. Цап за актуальністю, змістом і якістю теоретико-методологічних та методичних розробок, новизною одержаних наукових результатів, їх теоретичною та прикладною цінністю повністю відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Обрану тему дисертаційної роботи належним чином розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання дисертаційної роботи виконано.

Тема дисертації «Рівень життя сільського населення та організаційно-економічний механізм його регулювання» відповідає спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Автореферат дисертації належним чином розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом, не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Дисертаційна робота за своїм змістом та оформленням відповідає п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор – Цап Світлана Дмитрівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
Чернівецького торговельно-економічного
Інституту КНТЕУ

С.Д. Лучик

"9" 06 2016 р.

